

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ТА СОЦІОЛОГІЇ**

**ДОЗВІЛЛЄВІ ПРАКТИКИ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ:
СОЦІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр

Виконала: студентка IV курсу 07-451 групи
Спеціальності 054 Соціологія
Освітньо-професійної програми «Соціологія»
Аліна БУРМІСТРОВА

Керівник: к.соц.н., доцентка Тетяна ЧЕРКАШИНА

Рецензент: директор Херсонського обласного
центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді
Дмитро МУЦЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТУДЕНТСТВО І ДОЗВІЛЛЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ...6	
1.1. Студентство як соціальна група.....6	
1.2. Соціально-культурна цінність дозвілля.....10	
РОЗДІЛ 2. ДОЗВІЛЛЄВІ ПРАКТИКИ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ.....15	
2.1. Дозвілля студентів ХДУ: результати соціологічного опитування....15	
2.2. Рекомендації щодо організації дозвілля сучасного студентства.....24	
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33
ДОДАТКИ.....	38
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	38

ВСТУП

Студентство як соціальна група завжди розглядалося як джерело поповнення кваліфікованих кадрів держави, як майбутнє країни і, навіть, як майбутня інтелігенція. Специфіка даної групи полягає у тому, що жодна інша соціально-професійна група, на відміну від студентства, не мають настільки високого рівня спільних інтересів, групову самосвідомість, схожий спосіб життя, специфічну субкультуру, що посилюються не тільки віковою однорідністю студентства, але й спільною навчальною діяльністю і територіальним зосередженням.

Через соціальну нестабільність в Україні, важливим та недостатньо вивченим питанням залишається дозвілля студентів. Соціокультурна ситуація в нашій державі характеризується рядом негативних процесів у сфері духовного життя суспільства: відчуженням населення від культури і мистецтва, втратою духовно-моральних орієнтирів, істотним зменшенням фінансової забезпеченості культурно-дозвіллевих центрів тощо.

До того ж, молодь у цьому віці має свої психологічні особливості: інтенсивне формування самосвідомості, власної точки зору, осмислення явищ суспільного життя, набуття сталих установок та цінностей, соціальної самооцінки. У період студентства формується власна соціальна позиція, своєї поведінки, поведінки інших членів суспільства, окреслюються плани на майбутнє, у тому числі ставлення до дозвілля.

Дозвілля студента – частина не навчального (та неробочого, якщо студент додатково підробляє) часу, спрямованого на відновлення сил, на розвиток особистості, на її відпочинок. Необхідність дослідження проблем розвитку вільного часу та дозвілля сучасного студента, підвищення культури його використання визначається наступним: пошуком раціональних форм та

засобів використання вільного часу; прагненням вдосконалення механізму соціального регулювання і саморегулювання дозвілля.

Студентство як соціальну групу вивчали такі спеціалісти в області соціології молоді: А. Запісоцький, А. Козлов, Ю. Колесников, О.Рубанова, Т. Петрова, Є. Слуцький.

Так на думку В. Лисовського та А. Дмитрієва, студентство, будучи складовою частиною молоді, представляє собою специфічну соціальну групу, що характеризується особливим поведженням і психологією.

Падіння рівня життя та занепад інфраструктури вільного часу, по якій болісно вдарила економічна криза, призводять до проблем при задоволенні культурних, пізнавальних потреб людини, розвитку її здібностей. Відвідування театрів і музеїв, спорткомплексів та творчих колективів викликає труднощі, тому що немає вільних грошей для сплати за їх послуги.

Актуальність дослідження вільного часу та дозвілля сучасної студентської молоді зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи: **«Дозвіллєві практики сучасних студентів: соціологічний вимір».**

Об'єкт дослідження: соціально-культурна цінність дозвілля.

Предмет дослідження: дозвіллєві практики сучасних студентів.

Мета дослідження: дослідити найпоширеніші дозвіллєві практики сучасного студентства.

Виходячи з мети дослідження, нами були поставлені наступні **завдання:**

1. охарактеризувати особливості студентства як соціальної групи;
2. розкрити соціально-культурну цінність дозвілля;
3. проаналізувати дозвіллєву діяльність студентів Херсонського державного університету;
4. розробити рекомендації щодо організації дозвілля сучасного студентства.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі **методи дослідження:**

теоретичні: комплексний аналіз наукових праць з проблеми, що розглядається, наукової літератури для виявлення сутності поняття «студент», «дозвілля» та «дозвіллева діяльність»; систематизація науково-методичних засад досліджуваної проблеми;

емпіричні: метод анкетного опитування – з метою виявлення найпоширеніших дозвіллевих практик сучасних студентів.

Апробація результатів дослідження. Тему роботи обговорено та затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протокол від 20.10.2020 р. № 3, протокол від 01.03.2021р. №8).

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків, списку використаних джерел (38 найменувань). Робота містить 7 рисунків. Загальний обсяг – 32 сторінки.

РОЗДІЛ 1

СТУДЕНТСТВО І ДОЗВІЛЛЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

1.1. Студентство як соціальна група

У 12 столітті з виникненням перших університетів у Європі виникла й група осіб, яку до сьогодні називають «студентством». Тогочасне студентство за віком та соціальним статусом було неоднорідне.

Із збільшенням ролі вищої освіти у соціальному житті як особистості, так і держави, зростає роль студентства. На початку 20 століття студентство вирізнялося власною політичною позицією та громадянською активністю, що впливало на суспільне життя. Ця особливість студентства цього періоду характерна для багатьох країн світу, у тому числі й України.

Сьогодні, у 21 столітті, як і у 20-му, значною частиною молоді України є саме студентська молодь [26, с.110-113].

Відповідно до тлумачення поняття «студентство» у соціологічному словнику термінів та понять – «це соціально-демографічна група, яка характеризується спільністю інтересів, субкультурою і способом життя при віковій однорідності, не притаманній іншим соціально-професійним групам» [32, с.288]. Характерним для студентів як соціальної групи є їх особистісна незалежність, престижність вищої освіти, що ними здобувається, а також свобода та самостійність у прийнятті рішень.

Студентство посідає доволі важливе місце серед загальної кількості усієї молоді в Україні тому, що доволі часто саме воно виступає ініціатором нових оригінальних ідей, креативних та перспективних нововведень, ціннісні орієнтації студентів на пряму впливають на перспективи розвитку суспільства в цілому.

Остапенко М.А. основними характеристиками студентства як особливої частини української молоді вважає наступні: « інтелектуальний потенціал нації, від якого залежать перспективи розвитку України; формування поглядів, позицій та навичок участі в політичному житті і становлення якісно нового покоління, що має усвідомити цінності демократичної політичної культури; можливість спрямування молодіжного потенціалу у демократичне, гуманістичне річище» [21, с.9].

Студентство своєю мобільністю, неоднорідністю класового, етнічного складників, завжди привертало увагу соціологів. Саме ця соціальна група молоді тісно пов'язана з іншими соціальними верствами, віковими групами, соціальними спільнотами населення і поділяє їх проблеми.

На думку С. Скляр, студентська молодь має яскраво виражені якості, притаманні молодому поколінню у цілому: прагнення до знань, прагнення до нового, патріотизм, ентузіазм, активність. Також студентську молодь можна розглядати і як специфічну групу молоді, яка має певні властивості, не притаманні іншим представникам молодого покоління: роль студентства в громадській організації праці, суспільний характер праці студентства, часткову участь в опосередкованій продуктивній праці у формі навчання, роль якої в розвинутому суспільстві зростає, а також завдяки вищій освіті підготовка молоді до виконання функцій інтелігенції [29].

Зокрема, О.Рудакова визначає студентство як «особливу суспільну групу, в якості головної її характеристики називає перехідний її стан, що виявляється і на соціально-класовому, і на особистісному рівні. Вона вважає, що студентство не є соціально-класовою чи соціально-професійною групою. Це велика суспільна група, що слугує джерелом поповнення основних рядів інтелігенції, зайнята діяльністю по підготовці до висококваліфікованої праці, активно приймає участь в різноманітних видах суспільно-корисної діяльності» [28]. У вищезгаданій роботі О.В. Рудакової визначені специфічні

якості та особливості студентської молоді як об'єкта соціологічного дослідження.

На думку багатьох вітчизняних дослідників, сьогодні студентська молодь характеризується як одна із проблемних груп. Пояснюють учені це, внутрішньою мобільністю й динамічністю студентів, ускладненням соціальної структури українського суспільства, змінами в економічній, соціальній, освітній, культурній, політичній, комунікативній та інших сферах життєдіяльності. Студентська молодь як один із специфічних соціальних прошарків суспільства є основним резервом інтелігенції, носієм духовного потенціалу суспільства, а також інтелектуальним майбутнім країни [35, с.245-252].

Олійник І. характеризує студентство як «потенційно найінтелектуальнішою і найактивнішою частиною соціуму, яка визначатиме перспективу його розвитку на десятиліття... як специфічну соціокультурну спільноту, яка характеризується тимчасовістю свого соціального статусу, інтенсивністю та широтою контактів, нестачею власного життєвого та соціального досвіду, практичних навичок, мінливістю орієнтирів поведінки, а разом з тим допитливістю, потягом до розширення знань, полярним баченням проблем та намаганням їх вирішити в найбільш радикальний спосіб, максималізмом, перебільшеною оцінкою власної думки, конфронтаційністю щодо старших, студентство найбільш яскраво генерує та презентує новітні ідеї, передові погляди» [20, с.207-212].

Для студентської молоді основним заняттям, але часто не єдиним, є навчання, що виступає підготовкою до майбутньої професійної діяльності в обраній ними сфері матеріального або духовного виробництва. У цьому віці виявляється особлива риса студентів – прагнення до перетворень навколо себе і в суспільстві зокрема, генерація нововведень та креативних ідей, пошук сенсу власного життя та життя суспільства.

Також студентська молодь вважається найбільш динамічною та мобільною групою в суспільстві, що пов'язано із швидким засвоєнням та відгуками на нові тенденції, що з'являються у суспільстві та культурі: кіно, мода, музика, література тощо, а також саме студентство оперативно реагує на зміни ціннісних орієнтацій у суспільстві, з великим захватом зазвичай бере участь у соціальних практиках, тим самим підвищуючи власний соціокультурний потенціал [26, с.110-113].

Через свою включеність майже в усі соціально-культурні практики студентство формує власну цілісну групову ідентичність, спираючись на принцип «суб'єктивної» взаємодії, що дає підстави говорити, що студентство потенційно є елітою суспільства, бо на період навчання у закладах вищої освіти воно представляє собою інтелектуальну та духовну еліту молоді. Молодь, у їх числі й студенти, сьогодні достатньо вільно орієнтуються в потоці тієї інформації, що поступає з різних джерел, саме молодь та студентство зокрема здатні моделювати та більш адекватно, у порівнянні з людьми, що сформувалися у попередній історико-культурній реальності, сприймати сучасність та ті трансформації, що в ній відбуваються.

У віці 18-20 років, що припадає як раз на студентський вік, відбувається активний процес формування соціальної зрілості молодої людини: розвиваються моральні та естетичні почуття, сталість характеру, що пов'язано із трудовою активністю, відповідальністю на законодавчому рівні, створення родини, особиста самоідентифікація, розподіл соціальних ролей тощо [19, с.179-189].

Специфічними і у той же час важливими сутнісними характеристиками студентства як соціальної групи є: формування та поповнення інтелектуального потенціалу країни, високий культурний і інтелектуальний рівень навчання та організації суспільного життя, прагнення максимальної самореалізації, відкритість до креативу та інновацій. Отже, студентство – це не тільки передовий загін молоді, воно є високоосвіченою і

висококультурною частиною суспільства, інноваційним резервом і потенційною елітою суспільства в цілому, яка концентрує в своїх поглядах і ідеях потенційно майбутніх політичних, культурних і економічних перетворень в суспільстві.

1.2. Соціально-культурна цінність дозвілля

Соціокультурна ситуація сьогодні переживає певні негативні процеси у сфері духовності та духовного життя українського суспільства. Сьогодні спостерігаємо втрату духовно-моральних орієнтирів, занепад культурного розвитку дітей та молоді, їх відчуження від мистецтва. Також у останні роки розвитку України істотно зменшилася фінансова підтримка та забезпеченість установ культури, у тому числі й діяльність культурно-дозвіллевих центрів [4].

В Україні сьогодні є необхідність у збагаченні змісту діяльності закладів культурної сфери, методів здійснення культурної діяльності та у пошуку нових дозвіллевих технологій, завдання яких розвивати не тільки творчий потенціал особистості, але й її соціальну активність, створювати умови для повноцінної реалізації особистості у дозвіллевій сфері. В нашій державі, на жаль, дозвіллева діяльність громадян знаходиться за межами інститутів соціально-дозвіллевого спрямування, що пов'язано із відсутністю достатньої в країні кількості соціально-культурних установ та відсутністю уваги до організації дозвілля громадян з боку органів місцевої влади.

Дозвілля як діяльність відрізняється від інших видів життєдіяльності людини тим, що здійснюється відповідно до потреб індивіда, з метою отримання задоволення. Діяльнісна концепція вивчення дозвілля наголошує на ролі дозвілля у підвищенні освітнього рівня, формуванні духовності, відновленні сил, як фізичних, так і психічних, отриманні естетичного задоволення тощо. «Дозвілля як психологічний стан людини розглядається

крізь емоційне сприйняття людиною дозвіллевих занять. Згідно з цією концепцією, дозвіллевими вважаються лише ті види діяльності, що сприймаються людиною позитивно» [23]. Спираючись на кількісну концепцію вивчення дозвілля, «дозвіллевий час використовується людиною за її власним бажанням» [8].

Основними характерними ознаками дозвілля науковці вважають добровільність.

Зазвичай дозвілля – це частина вільного часу особистості, форму проведення якого вона обирає добровільно. Інститути дозвілля повинні стати важливими сферами інтеграції та самореалізації особистості у соціально-культурну діяльність. Але, поки що, це не є надбанням та звичним атрибутом у житті українського суспільства.

Для того, щоб дозвіллеві інститути мали змогу задовольнити потреби споживачів своїх послуг, вони повинні планувати свою роботу, виходячи з інтересів бенефіціарів. Для цього необхідно вивчати сучасні культурні запити, передбачати культурні зміни, швидко реагувати на ці зміни, пропонуючи інноваційні форми проведення дозвілля та вільного часу. Також дуже важливим моментом є врахування інтересів та потреб у дозвіллі різних вікових, статевих та професійних груп у соціальному аспектах. Дотримання саме цих правил призведе до ефективної роботи культурно-дозвіллевих установ та їх популяризації серед населення [4].

Вільний час - це особлива форма зайнятості, яка набуває своєї справжньої цінності коли використовується для всебічного розвитку особистості: виявити власні здібності, розкрити свої можливості, задовольнити власні потреби. Вільний час набуває форми дозвілля, але не зводиться цілком до нього – вільний час включає дозвілля як складову. У вільний час можна навчатися, читати книги, спілкуватися з друзями, відвідувати кіно, концерти, театр, відпочивати на природі тощо. А для дозвілля характерні, у першу чергу, пасивно - видовищні форми проведення

вільного часу. «У рамках дозвілля в основному здійснюється споживання культури, а не її творення: людина прагне задовольнити свої потреби в насолоді, задоволенні, розвазі. Дозвілля розвиває особистість. Дозвілля - це сукупність занять у вільний час, за допомогою яких задовольняються безпосередні фізичні, психічні і духовні потреби, в основному відновлювального характеру. На відміну від природної основи відновлення сил людини, дозвілля є специфічним, соціальним способом регенерації цих сил» [17].

Основними соціальними функціями дозвілля є: рекреаційна, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна та виховна [7].

Рекреаційна функція направлена на забезпечення зняття втоми (виробничої, професійної, психологічної), на відновлення сил особистості (фізичних, емоційних, інтелектуальних); на зміцнення здоров'я засобами дозвіллевих програм (оздоровчих, спортивних, екскурсійних, розважальних, туристичних, ігрових). «Рекреаційна функція яскраво виявляється у таких формах роботи, як концерти, художні видовища, спортивні змагання, художня творчість, аматорські об'єднання, свята, туристичні заходи. На відміну від вітчизняних вчених, які розглядають рекреаційну функцію дозвілля як другорядну, в зарубіжних країнах рекреації надається особливого значення» [8].

Комунікативна функція задовольняє та розширює можливості для спілкування, виступає профілактикою самотності, сприяє пошуку однодумців та нових друзів. Вона забезпечується завдяки таким формам як: вечори відпочинку, просвітницькі акції, дискусії, тематичні та освітні конференції, розважальні програми, диспути та інше. Комунікація у дозвіллі передбачає не тільки обмін думками, поглядами, інформацією, а й задоволення пізнавальних потреб та естетичних. Завдяки комунікативній функції дозвілля

особистість може задовольнити свої потреби у емпатії, співчутті, підтримці та взаєморозумінні.

Соціальна функція дозвілля сприяє інтеграції людини в суспільство, її вдалій самореалізації та самоідентифікації, впливає на нетравматичні соціалізаційні процеси, попереджає дезаптацію, допомагає у пошуку свого «Я». На сучасному етапі соціальна функція має особливого значення, бо сьогодні, коли людина соціально розчарована, емоційно загублена, духовно принижена, не вірить у майбутнє, цинічна по відношенню до минулого; прагматична у своєму підході до сьогодення; втрачає повагу до великих моральних цінностей та норм» [8].

Творча функція покликана сприяти розвитку творчого потенціалу та задатків особистості. Головними формами реалізації даної функції виступають наступні: організація особистих виставок, робота в майстернях, участь у творчих вечорах, хобі-групах, відвідування тематичних гуртків, секцій тощо. Творча функція сприяє та забезпечує не тільки відпочинок або розваги особистості, а й самоудосконалення у вільний час. Доволі часто засобами дозвілля особистість «намагається компенсувати невдоволення або невизнання в інших сферах діяльності. Творча функція яскраво виявляється в таких формах дозвілля, як виставки, ділові ігри, конкурси, фестивалі, бесіди, самодіяльні концерти, туристичні походи, технічні гуртки, прикладна творчість» [15, с.33-38].

Пізнавальна функція дозвілля впливає на неперервність освіти, зокрема самовдосконалення й самоосвіту особистості, її духовне збагачення; дозволяє не тільки набути нові знання й потребу у додатковій інформації, а й поширювати їх. Пізнавальна функція зазвичай виявляється в роботі гуртків, консультативних служб, довідкових інституцій, у діяльності «вікових» або «тематичних» клубів та інформаційних осередків.

Ціннісно-орієнтаційна функція дозвілля сприяє формуванню системи ціннісних уявлень та орієнтацій особистості, життєвої позиції і виявляється у

ставленні індивіда до навколишнього середовища, до інших людей, до самого себе. Оцінюючи навколишнє середовище, оточуючих людей та саму себе, особистість формує певне ставлення до них, що впливає на її власну соціальну активність [10, с. 63-70].

Виховна функція виявляється у розвитку особистісних потенціалів: пізнавального, творчого, ціннісно-орієнтаційного, комунікативного. Реалізація виховної функції у дозвіллевому закладі постає більше як предметна діяльність, результати якої є лише засобом вирішення конкретних завдань, а не самоціллю.

Функції дозвілля відповідно визначають і його рівні: пасивний відпочинок, котрий дозволяє звільнитися від перевтоми, розслабитися; розважальне дозвілля, що сприяє емоційній та фізичній розрядці; пізнавальне дозвілля, котре передбачає активну участь людини у дозвіллевій діяльності, творче дозвілля, що сприяє культурному збагаченню та створенню нових духовних цінностей [12, с. 133-135].

Відповідно до функцій дозвілля, визначають його рівні: пасивний відпочинок; розважальне дозвілля; пізнавальне дозвілля; творче дозвілля.

За результатами соціологічних досліджень дозвілля належить до пріоритетних цінностей студентства, причому незалежно від форми навчання, доходу або рівня освіти.

На формування дозвіллевих практик сучасного студентства не аби який вплив здійснює мода, престиж певних форм проведення дозвілля тощо. Престижним та модним серед студентства, як правило, вважається все те, що, на їх думку, свідчить про благополуччя, високе соціальне становище, життєвий успіх та популярність серед однолітків і не тільки. Престиж для сучасного студента стає мотивом його поведінки: відвідування престижних нічних клубів, анти-кафе, престижне споживання тощо. Як відмічають дослідники, важливим чинником участі в тих або інших сітьових співтовариствах є також саме чинник моди і престижу.

РОЗДІЛ 2

ДОЗВІЛЛЄВІ ПРАКТИКИ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

2.1. Дозвілля студентів ХДУ: результати соціологічного опитування

Спільна навчальна діяльність студентської молоді у поєднанні з територіальним зосередженням породжує у даної соціальної групи спільні інтереси, групову ідентифікацію та самосвідомість, характерний спосіб життя, що доповнюється віковою однорідністю, якої не мають інші соціально-професійні групи. До того ж студентська молодь має певні психологічні особливості: інтенсивне формування соціальної самооцінки, усталення власної точки зору, установок, цінностей, формування самосвідомості, соціальної позиції по відношенню до себе та інших, осмислення явищ суспільного життя.

Знаходячись у пошуку сенсу власного життя та через недостатність життєвого досвіду, студентам доволі часто властивий нігілізм, що може виявлятися в «послідовній повній байдужості до соціальних цінностей, виключених зі сфери реально значущого; аполітичності; байдужості до всього, що виходить за вузькі рамки безпосереднього існування» [13, с.104-108].

Дозвілля студента – частина не учбового/не робочого часу, що спрямований не тільки на відновлення сил та відпочинок, але й на розвиток особистості. Необхідність дослідження тенденцій і дозвіллевих практик сучасної молоді, й студентства зокрема, підвищення їх культури визначається як «пошуком раціональних форм та засобів його використання, так і прагненням вдосконалення механізму соціального регулювання і саморегулювання вільного часу» [2, с.74-79].

До основних цілей, які декларуються як дозвілєві практики студентів, відносять наступні: розважитися, відпочити, відчувати смак життя, не залишатись наодинці, відсторонитися або на певний час забути про проблеми. На структуру молодіжного дозвілля сьогодні мають не аби який вплив засоби масової інформації, нові комп'ютерні технології; відсутність визначеності, збільшення споживчих практик; зміна стратегій у поведінці молоді, інформаційна перенасиченість, перетворення життя на гру, свобода вибору як даність, і обумовлена нею невизначеність і різноманіття поведінки [5, с. 29-37].

З метою дослідження дозвілєвих практик сучасних студентів, нами було проведено розвідувальне дослідження. Опитування проводилося у Херсонському державному університеті, де навчається автор, протягом листопада 2020 р. – лютого 2021 р. Респондентами виступили 134 студенти з різних факультетів університету та різного року навчання.

Серед респондентів 35 осіб (26,1%) - це хлопці, та 99 осіб (73,9%) – дівчата (див.рис.2.1).

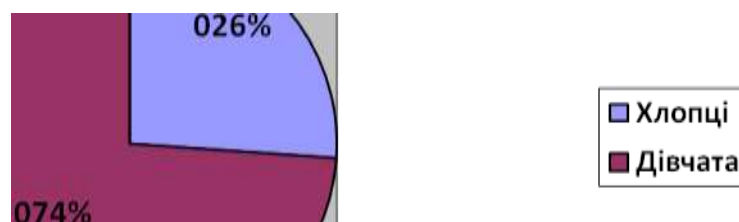

Рис.2.1. Стать респондентів

Що ж стосується вікового розподілу респондентів, то переважну більшість серед опитаних – 39,5% (53 особи) - складають респонденти у віці

від 17 до 19 років; потім за кількістю йдуть респонденти віком від 20 до 22 років – 57,5% (77 осіб) та найстарші респонденти, вік яких 23-27 років, що становить лише 3% (4 особи) (див.рис.2.2).

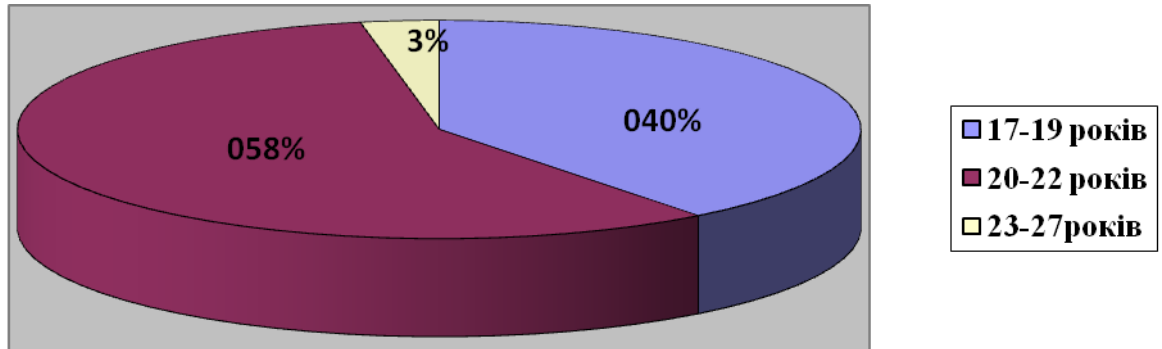

Рис.2.2. Вік респондентів

Серед респондентів рівень вищої освіти «магістр» здобувають 38 здобувачів (28,4% опитаних), рівень «бакалавра» - 96 здобувачів (71,6%)(див.рис.2.3).

Рис.2.3. Рівень вищої освіти респондентів

37% респондентів – прибули на навчання із сільської місцевості, 43% - мешканці міста (див.рис.2.4).

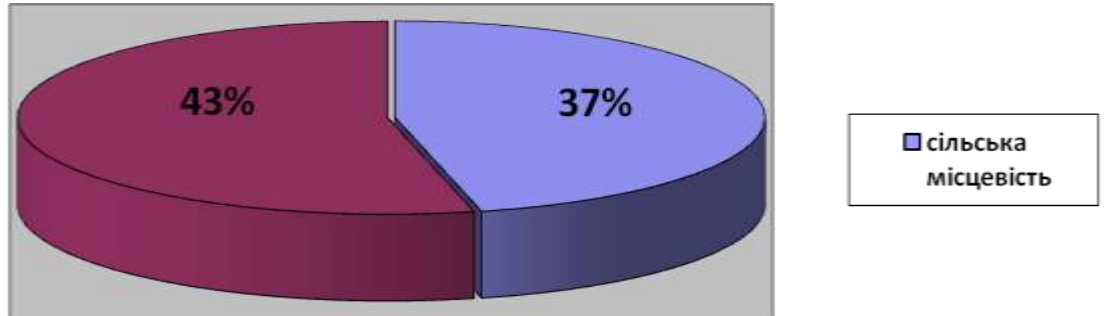

Рис.2.4. Місце прибуття на навчання респондентів

Серед опитаних здобувачів 34,3% паралельно із навчанням працюють. Серед працюючих 32,6% - працюють на постійній основі; 30,4% – самозайняті; 19,6% серед працюючих здобувачів – мають тимчасову роботу; 17,4% - працевлаштовані за тимчасовим контрактом (див.рис. 2.5).

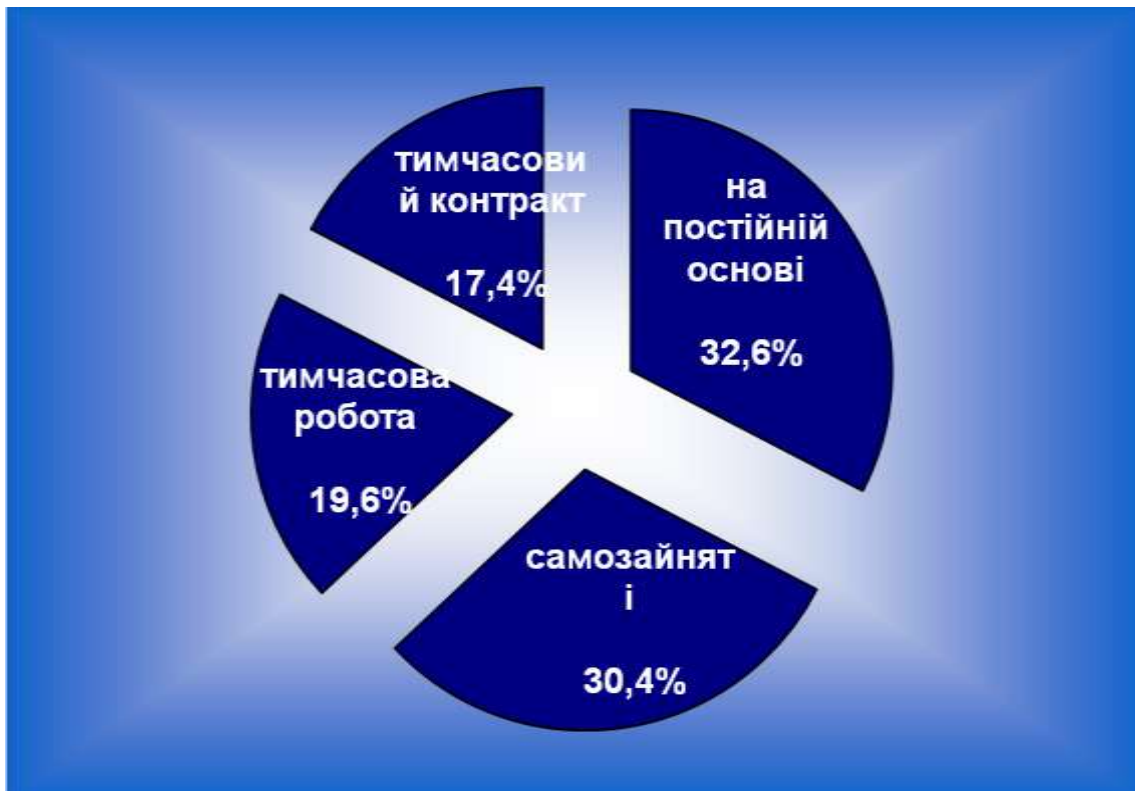

Рис.2.5. Форми працевлаштування працюючих респондентів

Серед найбільш пріоритетних форм проведення вільного часу у студентів наступні (вказані по мірі їх актуальності від найбільш актуальних до найменш актуальних):

- слухаю музику (76,9%);
- проводжу час з рідними (59,7%);
- читаю (58,9%);
- займаюсь спортом (41,8%);
- відвідую розважальні заклади (29,8%);
- займаюсь творчістю (23,1%);
- шопінгую (20,9%);
- граю у комп'ютерні ігри (17,2%);
- подорожую (12,7%);
- відвідую тренінги саморозвитку (8,2%);
- відвідую храм і молюся (6%);
- займаюся волонтерством (3,7%) (див.рис.2.6).

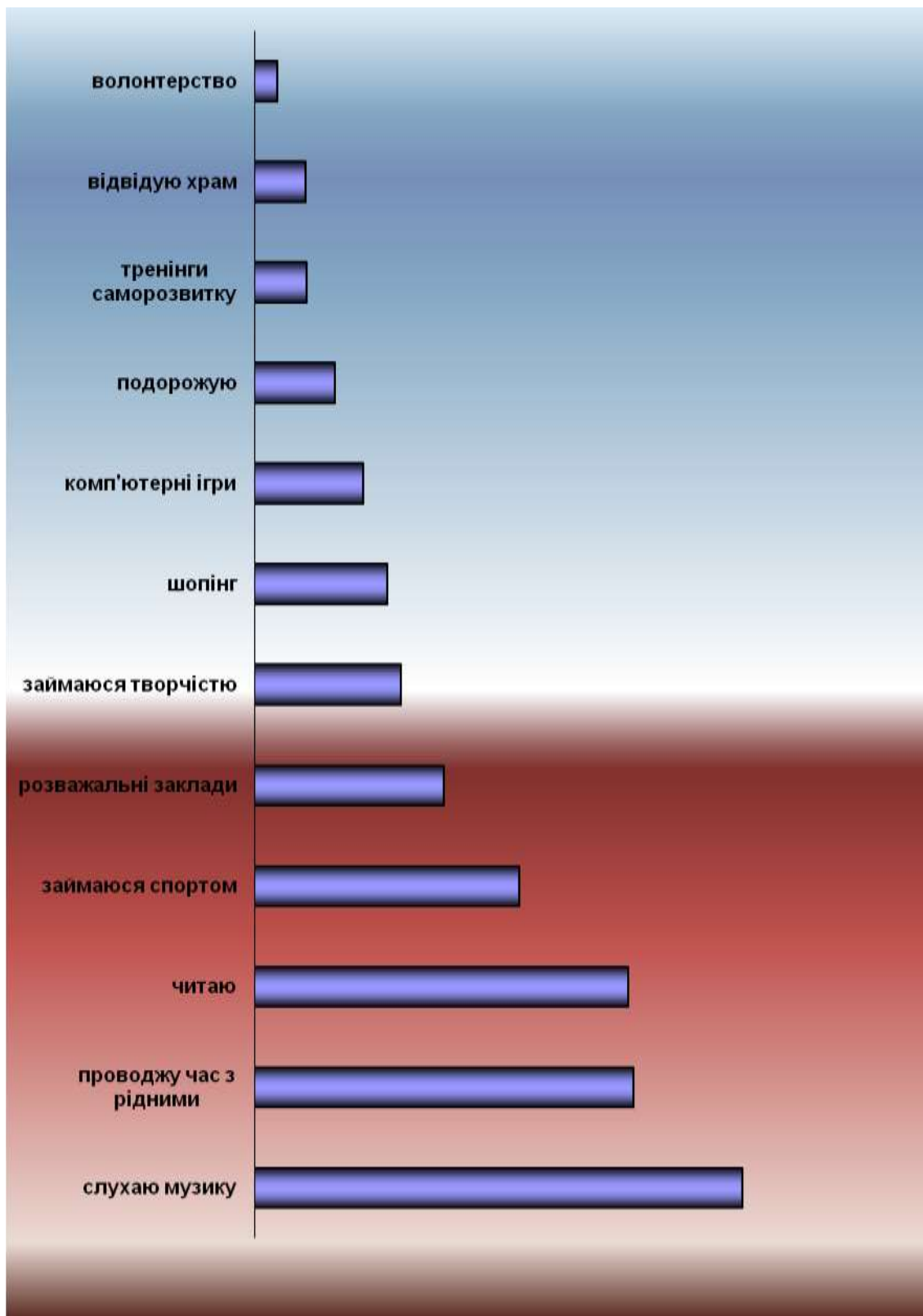

Рис.2.6. Пріоритетні форми проведення вільного часу студентством

Найбільш розповсюдженими різновидами проведення вільного часу та дозвілля серед студентської молоді виявились, перш за все, ті, що пов'язані з

використанням мережі Інтернет: прослуховування музики (майже всі слухають онлайн), читання (переважно електронних книг за допомогою гаджетів), комп'ютерні ігри, і навіть, заняття творчістю у половині випадків пов'язані із мережею Інтернет: написання музики, аранжування, малювання, написання віршів за допомогою ком'ютерних програм тощо.

На запитання як часто ви використовуєте мережу Інтернет у вільний час або як форму проведення дозвілля, усі без винятку студенти зазначили, що «часто», «завжди» або «доволі часто».

Запитання «З якою метою Ви використовуєте Інтернет?», дало наступні відповіді респондентів (вказані по мірі їх актуальності від найбільш актуальних до найменш актуальних):

- освіта (94%);
- спілкування з друзями (92,5%);
- використання соціальних мереж (82,8%);
- пошук необхідної інформації (76,9%);
- перегляд фільмів (75,4%);
- листування (47,8%);
- ігри (35,8%);
- розваги (32,1%);
- пошук роботи (28,3%)(див.рис.2.7).

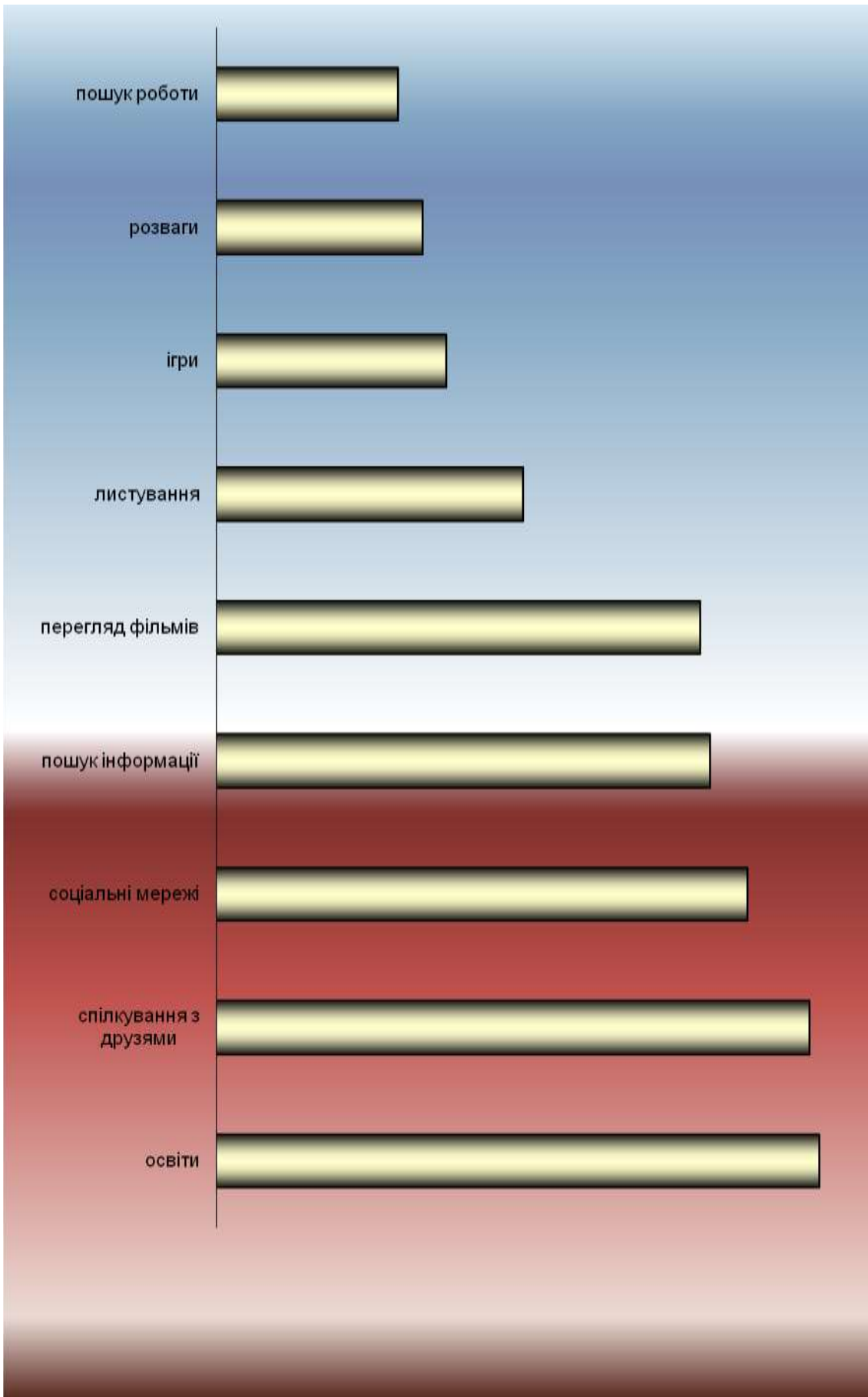

Рис.2.7. Мета використання Інтернету

Результати нашого дослідження дали можливість виявити наступні факти:

- сьогодні серед дозвіллевих практик студентів переважає тенденція проводити вільний час та дозвілля удома (гуртожитку, в гостях) – таку форму дозвілля обирають у 316 випадках;
- з кожним роком знижується серед студентів «активна» форма проведення дозвілля, яка включає заняття спортом, прогулянки на свіжому повітрі, відвідування виставок, музеїв, театрів, подорожі тощо - серед опитаних активному дозвіллю надають перевагу лише у 141 випадку;
- тільки 17,9% (24 респонденти) серед опитаних власне дозвілля проводять з користю для себе (саморозвиток, релігійні та духовні практики, волонтерство).

Проаналізувавши результати опитування студентів Херсонського державного університету щодо найпоширеніших дозвіллевих практик, нами було умовно виділено групи студентів за провідними мотивами проведення ними дозвілля та вільного часу:

1. Пізнавальна. Студенти цієї групи орієнтовані на поглиблення та розширення знань, саморозвиток: читання книг для освіти, тренінги.
2. Рекреаційна група. До неї входять студенти, які керуються бажанням покращити настрій та відпочити: перегляд фільмів, комп'ютерні ігри, прослуховування музики.
3. Комунікативна група. До неї належали студенти, які керуються бажанням спілкуватися з друзями, коханою людиною, рідними, проводити час у соціальних мережах.
4. Творча група. До неї входять студенти, орієнтовані на естетичне освоєння світу, заохочування до прекрасного: відвідування храмів, прослуховування музики, читання книг не для освіти.

5. Група самореалізації. Студенти цієї групи прагнули реалізувати у вільний час свої здібності: займаються волонтерством, творчістю, займаються спортом.

Підводячи підсумки, спостерігаємо орієнтацію молоді на пасивні види діяльності; відсутність цілеспрямованого вибору занять, нехтування фізичними загрузками та заняттям спортом; незначна кількість занять творчістю, що призводить до неефективного використання вільного часу. Але досить поширеними серед студентства є практики, пов'язані із застосуванням інформаційних технологій, зокрема Інтернету: гра у комп'ютерні ігри, спілкування онлайн, онлайн-шопінг, читання книг, перегляд фільмів та прослуховування музики також у онлайн-форматі.

Серед причини, що призводять до переваги саме розваг як поширених дозвіллевих практик вважаємо наступні: зменшення цінності професійної кар'єри, що і орієнтує молодь, в основному, на дозвілля; відкладання моменту вступу до шлюбу та створення сім'ї на перспективу; домінування цінностей споживчої поведінки; збільшення виявів індивідуалізму як стратегії поведінки.

2.2. Рекомендації щодо організації дозвілля сучасного студентства

Саме в університеті, що є осередком перебування, навчання та становлення особистості студента, є можливість здійснення цілеспрямованої і контрольованої соціалізації студентів, враховуючи як їх бажання, потреби, так і завдання, що стоять перед суспільством в рамках формування особистості не тільки освіченого, але й всебічно розвинутого фахівця.

Дуже часто студенти очікують від закладу, в якому навчаються, де проходить більшість їх не тільки начального, але й вільного часу, активності та сприяння в організації дозвілля, чітко визначаючи, що хотіли б отримати в стінах свого ЗВО у вільний час. Але часто, зіставляючи свої очікування і

реально існуючий стан, студенти вкрай низько оцінюють роль ЗВО в організації дозвілля, тим самим вказуючи на дисонанс очікуваного і отриманого.

Слід зазначити те, що існуючі в даний час способи організації дозвілля не вичерпують потреб, які пред'являють студенти. Серед безлічі прикладів можна розглянути, наприклад, роль студентських гуртків – театральних студій, хорових та хореографічних ансамблів, КВК та ін.

Слід враховувати те, що потреби студентів дуже різноманітні і не всі можуть бути членами труп театру або гідно і з цікавістю представляти свій факультет на іграх КВК. Для того щоб задовольнити потреби всіх студентів в сфері дозвілля необхідно створення універсальної зони відпочинку, не вузькопрофільної на сценічних видах мистецтва, але такої, що охоплює всі сфери потреб студентів, пов'язаних з вільним часом.

Зважаючи на те, що респондентами нашого дослідження виступили студенти Херсонського державного університету, нам би хотілося надати рекомендації саме для студентів ХДУ, спираючись на наявну в університеті базу для проведення цікавого, активного, комфортного та різноманітного студентського дозвілля.

Для студентів, які надають перевагу більш спокійній формі дозвілля, зокрема читанню книг, пошуку цікавої інформації в інтернеті, участі у тренінгах і семінарах, у Херсонському державному університеті створені коворкінг-зали та конференц-холи, бібліотеки, де увесь простір можна використовувати для студентського дозвілля. З цією метою у вузі облаштована кімната з м'якими пуфами, читальні зали зі столами, полицями книг та безкоштовним доступом до вай фай джерела.

Для студентської молоді, яка полюбляє активний відпочинок та заняття спортом, у ХДУ також створені умови: спортивна та гімнастична зала, у яких у вільний від занять час, працюють спортивні секції та спортивні групи, зокрема зі скелелазіння, рукопашного бою, дзюдо, тенісу, баскетболу та

футболу. На дані секції студенти можуть записатися у будь-який час, заняття проводяться викладачами вузу безкоштовно. Також активно самостійно позайматися спортом студенти можуть у парковій сфері ХДУ, де розміщені спортивні снаряди, спортивна площадка з баскетболу, бігові доріжки.

У ХДУ протягом тижня також працює басейн. Для усіх без винятку студентів в басейні раз на тиждень, у визначений час, проводиться заняття з плавання, яке входить до розкладу. Але також є можливість, за бажанням, студента, придбати абонемент і відвідувати басейн у зручний час.

Рекомендацією для студентів, які люблять дозвілля проводити з метою розвитку творчих здібностей, є пропозиція відвідувати гуртки та секції творчого розвитку за спрямуванням: декламації, хореографічні, вокальні, художні, КВК. Такі секції у ХДУ працюють безкоштовно. Але можна й оплатно в індивідуальному порядку відвідувати заняття та майстер-класи.

Важливо й те, що усі форми дозвілля у ХДУ розраховані також на студентів з інвалідністю. Бібліотеки та доступ до них передбачили можливість осіб з інвалідністю дістатися до читальних зал та коворкінг-центру. У басейні є можливість для студентів з інвалідністю без перепон спуститися до води та виділено доріжку для них.

Важливо й те, що студенти, як показує дослідження готові виступати не тільки в ролі споживачів, але і як творці власного дозвіллевого центру багато з опитаних студентів жваво цікавилися проблемами дозвілля, більшість виявило бажання допомогти в створенні зони відпочинку.

Тож, на сучасному етапі розвитку дозвіллевої сфери формується нова система принципів дозвіллевої діяльності, зумовлена економічними, соціальними, культурними, політичними процесами в суспільстві. На відміну від закономірностей, принципи дозвіллевої діяльності відбивають ті вимоги, що висувуються суспільством перед дозвіллевою сферою для успішного виконання суспільного призначення дозвілля.

Принципи становлять теоретичні, соціальні, культурні, політичні, організаційні засади, на яких ґрунтується дозвіллева діяльність. Зарубіжні вчені визначають такі загальні принципи дозвіллевої діяльності [31; 34]:

- системність як цілеспрямована, системна організація дозвіллевої діяльності з метою раціонального використання вільного часу, розвитку соціальної активності та індивідуальної ініціативи людини, відволікання її від асоціальної поведінки;
- добровільність як певна незалежність дозвілля, відсутність регламентації з боку держави та інших структур, вільний вибір людиною дозвіллевих занять;
- диференціація як врахування особливостей різних верств населення, умов праці, професійних інтересів, вікової специфіки, статевих ознак, рівня духовного розвитку особистості;
- доступність та якісність дозвіллевих послуг як задоволення потреб і запитів клієнтів дозвіллевого закладу, систематичне вивчення їхніх бажань, прогнозування розвитку дозвіллевої сфери;
- відповідність дозвіллевих послуг місцевим умовам - соціально-демографічним, економічним, культурно-освітнім, політичним, практичній діяльності людини.

Однак провідним у дозвіллевій діяльності вважається принцип інтересу, що означає врахування інтересів особистості, сприяє не лише їх задоволенню, а й пробудженню нових потреб і запитів, формує нові духовні цінності. Принцип інтересу передбачає відповідність дозвіллевого заняття нахилам та уподобанням особистості. Саме цей принцип і пропагується керівництвом Херсонського державного університету серед студентської молоді й для неї.

Отже, дозвілля сучасних студентів рекомендовано організовувати відповідно до таких принципів дозвіллевої діяльності: системність, раціональне використання вільного часу, розвиток соціальної активності,

відволікання від асоціальної поведінки; вільний вибір та диференціація дозвіллевих занять; доступність. Слід зазначити, що існуючі в даний час способи організації дозвілля не вичерпують потреб, які пред'являють студенти.

Слід враховувати те, що для задоволення потреб всіх студентів в сфері дозвілля необхідно створення універсальної зони відпочинку, такої, що охоплює всі сфери потреб студентів, пов'язаних з вільним часом. Саме орієнтований на студента простір є вимогою до сучасних ЗВО.

ВИСНОВКИ

Студентська молодь сьогодні є значною частиною молоді України.

«Студентство» у соціологічному словнику термінів та понять – «це соціально-демографічна група, яка характеризується спільністю інтересів, субкультурою і способом життя при віковій однорідності, не притаманній іншим соціально-професійним групам».

Студентство посідає доволі важливе місце серед загальної кількості усієї молоді в Україні тому, що доволі часто саме воно виступає ініціатором нових оригінальних ідей, креативних та перспективних нововведень, ціннісні орієнтації студентів на пряму впливають на перспективи розвитку суспільства в цілому. Студентська молодь як один із специфічних соціальних прошарків суспільства є основним резервом інтелігенції, носієм духовного потенціалу суспільства, а також інтелектуальним майбутнім країни

Важливими сутнісними характеристиками студентства як соціальної групи є: формування та поповнення інтелектуального потенціалу країни, високий культурний і інтелектуальний рівень навчання та організації суспільного життя, прагнення максимальної самореалізації, відкритість до креативу та інновацій. Отже, студентство – це

В нашій державі, на жаль, дозвіллева діяльність громадян знаходиться за межами інститутів соціально-дозвіллевого спрямування, що пов'язано із відсутністю достатньої в країні кількості соціально-культурних установ та відсутністю уваги до організації дозвілля громадян з боку органів місцевої влади.

Зазвичай дозвілля – це частина вільного часу особистості, у рамках якого здійснюється споживання культури, задоволення потреб у розвагах та відпочинку, за допомогою яких задовольняються безпосередні фізичні, психічні і духовні потреби, в основному відновлювального характеру

Основними соціальними функціями дозвілля є: рекреаційна, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна та виховна. Визначені функції дозвілля визначають його рівні: пасивний відпочинок; розважальне дозвілля; пізнавальне дозвілля; творче дозвілля.

На формування дозвіллевих практик сучасного студентства не аби який вплив здійснює мода, престиж певних форм проведення дозвілля тощо.

До основних цілей, які декларуються як дозвіллеві практики студентів, відносять наступні: розважитися, відпочити, відчувати смак життя, не залишатись наодинці, відсторонитися або на певний час забути про проблеми. На структуру молодіжного дозвілля сьогодні мають не аби який вплив засоби масової інформації, нові комп'ютерні технології; відсутність визначеності, збільшення споживчих практик; зміна стратегій у поведінці молоді, інформаційна перенасиченість, перетворення життя на гру, свобода вибору як даність, і обумовлена нею невизначеність і різноманіття поведінки

З метою дослідження дозвіллевих практик сучасних студентів, нами було проведено розвідувальне дослідження. Опитування проводилося у Херсонському державному університеті, де навчається автор, протягом листопада 2020 р. – лютого 2021 р. Респондентами виступили 134 студенти з різних факультетів університету та різного року навчання.

За результатами проведеного дослідження дозвілля належить до пріоритетних цінностей студентства, причому незалежно від форми навчання, доходу або рівня освіти.

Серед опитаних здобувачів 34,3% паралельно із навчанням працюють. Серед працюючих студенти, які працюють на постійній основі; само зайнята молодь; частина студентів мають тимчасову роботу або працевлаштовані за тимчасовим контрактом, що також впливає на якість їхнього дозвілля, а іноді на його відсутність взагалі.

Найбільш розповсюдженими різновидами проведення вільного часу та дозвілля серед студентської молоді виявились, перш за все, ті, що пов'язані з

використанням мережі Інтернет: прослуховування музики (майже всі слухають онлайн), читання (переважно електронних книг за допомогою гаджетів), комп'ютерні ігри, і навіть, заняття творчістю у половині випадків пов'язані із мережею Інтернет: написання музики, аранжування, малювання, написання віршів за допомогою ком'ютерних програм тощо.

На жаль, серед сучасних студентів спостерігається орієнтація на пасивні види дозвілєвої діяльності; нехтування фізичною культурою та спортом; незначна кількість занять творчого характеру; відсутність цілеспрямованого вибору занять, що призводить до неефективного використання вільного часу.

Результати нашого дослідження дали можливість виявити наступні факти: сьогодні серед дозвілєвих практик студентів переважає тенденція проводити вільний час та дозвілля удома (гуртожитку, в гостях); з кожним роком знижується серед студентів «активна» форма проведення дозвілля, яка включає заняття спортом, прогулянки на свіжому повітрі, відвідування виставок, музеїв, театрів, подорожі тощо; тільки 17,9% серед опитаних власне дозвілля проводять з користю для себе (саморозвиток, релігійні та духовні практики, волонтерство).

Серед причини, що призводять до переваги саме розваг як поширених дозвілєвих практик вважаємо наступні: зменшення цінності професійної кар'єри, що і орієнтує молодь, в основному, на дозвілля; відкладання моменту вступу до шлюбу та створення сім'ї на перспективу; домінування цінностей споживчої поведінки; збільшення виявів індивідуалізму як стратегії поведінки.

Дозвілля сучасних студентів рекомендовано організовувати відповідно до таких принципів дозвілєвої діяльності: системність; добровільність; диференціація; доступність та якість; відповідність дозвілєвих послуг місцевим умовам. Слід зазначити, що існуючі в даний час способи організації дозвілля не вичерпують потреб, які пред'являють студенти. Слід враховувати

те, що для задоволення потреб всіх студентів в сфері дозвілля необхідно створення універсальної зони відпочинку. Саме орієнтований на студента простір є вимогою до сучасних ЗВО.

Результати опитування, на думку автора, необхідно вважати змінними, що потребують більш змістовного вивчення, оскільки через пандемію COVID-19 та карантинні обмеження, існує тенденція витіснення живого спілкування віртуальним та заміни звичних дозвіллевих практик студентської молоді на більш доступні та можливі під час пандемії та пов'язаних із нею обмежень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арбенина В.Л. Свободное время студенческой молодежи: динамика изменений структуры и содержание (по материалам исследований 1970-х – 1990-х годов). Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: збірник наукових праць. 2000. С. 258–264.
2. Бабенко Ю. А. Вільний час і дозвілля української молоді в умовах нової соціокультурної реальності // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* - 2013. № 2. С. 74-79.
3. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – «спеціальні та галузеві соціології».– Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 271с.
4. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Дозвіллезнавство Навчальний посібник.- К.: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
5. Гузьман О.А., Ляшенко Н.О. Практики дозвілля сучасної студентської молоді. *ГРАНІ. СОЦІОЛОГІЯ.* № 9 (137) вересень 2016, с. 29-37
6. Дашковская О.Д. Организация досуговой деятельности. Ярославль: Ярославский государственный университет имени П.Г.Демидова. 2009. 71 с.
7. Діяльність соціального педагога дозвіллевої сфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smekni.com/a/176656-2/dyalnst-sotsalnogo-pedagoga-dozvllvo-sferi-2/>
8. Дозвілля в зарубіжних країнах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-pidruchniki.com/content/493_11Socialna_sytnist_dozvillya.html

9. Дозвілля молоді в закладах культури та відпочинку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studexpo.ru/87708/kulturologiya/dozvillya_molodi_v_zakladah_kulturi_ta_vidpochinku
10. Єсіна Н.О., Стрельнікова О.О. Поняття та сутність дозвіллевої діяльності як фактору всебічного розвитку особистості волонтера // *Сучасне суспільство*. 2017, Випуск 2 (14). С.63-70
11. Звіт про результати соціологічного опитування «Студентство Херсона - 2020» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.kspu.edu/About/Faculty/IPHS/ChairSocialWork/ResearchSociologicalLaboratory.aspx>
12. Котловий С.А. Соціалізація особистості в дозвіллевій діяльності // Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад : зб. наук. праць матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 квітня 2017 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. К. : НАУ, 2018. С. 133-135.
13. Кошонько Г. А. Соціально-психологічний аналіз дозвілля студентської молоді // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Сер. 12, Психологічні науки : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2006. № 11 (35). С. 104-108.
14. Кузьменкова С.П., Сухова Е.Е. Структура досуга студенческой молодежи (по результатам опроса учащихся Смоленских вузов). *Bulletin of Science and Practice*, 2017. No 11. С. 462–468.
15. Кутузова Г. Досуг как модус человеческого бытия // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*; [редкол.: Р. А. Арцишевський та ін.]. Луцьк, 2016. № 9 (334): Філософські науки. С. 33-38.

16. Лемко Г.І. Дозвілля як галузь наукового знання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Pedagogica/6_lemko%20g.i..doc.htm
17. Мастюх К.В. Менеджмент системи активного дозвілля молоді на засадах співпраці місцевого та студентського самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oblrada-pl.gov.ua/uploads/lstud/2012/04.pdf>
18. Михайлова Л.И. Культура свободного времени и личность // *Социология культуры*. 2004. С. 301-302.
19. Овсяннікова В.В. Особливості процесу адаптації студентів - першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі // *Вісник Запорізького національного університету*. №2 (23), 2014. С. 179-189.
20. Олійник І. Формування культури дозвілля студентської молоді // *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр.*, 2013. № 1 (21). С. 207-212.
21. Остапенко М.А. Політична культура сучасної студентської молоді в Україні. Автореферат дисерт на здоб наук. ступеня канд.. політ наук., 2000. 14с
22. Петрова І. Соціальні функції клубів та їх трансформація на сучасному етапі // *Рідна школа*, 2003. №7.
23. Петрова І.В. Дозвілля в зарубіжних країнах: Підручник. К.: Кондор, 2005. 408 с.
24. Піча В.М. Соціологія вільного часу // *Соціологія культури: Навч. посібник / За ред. Семашка О. М., Пічі В. М. К.: Каравела; Львів: Новий світ*, 2002. С. 135-172
25. Попов Р.С. Формирование национально-культурной идентичности личности подростка в условиях самодеятельного творческого коллектива. Санкт-Петербург. 2007. 24 с.

26. Пташник-Середюк О.І. Студенство як соціокультурна група // *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Science*, II(3), Issue: 18, 2014, с.110-113.
27. Путіловська Н. Б. Формування особистості студентів в умовах вільного часу // Збірник наукових праць. Вип. 20. Т.1: Педагогічні науки / за заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. Миколаїв: МДУ, 2008.
28. Рудакова О.В. Жизненные стратегии современного российского студенчества: дис. на соиск. уч. степени канд. социол. наук.: спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» - М. : Института социологии РАН, 2004. 185 с.
29. Скляр С. Культурно-дозвіллієві практики як соціокультурне явище: концептуальні засади вивчення // *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2010. № 10. С. 146-153. Седова Н.Н. Досуговая активность граждан. Социс. 2009. No 12. С. 56–59.
30. Сокурянская, Л. Г. Трансформация пространства идентичностей студенческой молодежи: теоретический и эмпирический анализ // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Випуск 15, 2009 [Электронный ресурс] / Л. Г. Сокурянская. – Режим доступа : http://www.nbuv.gov.uaportal/Soc_Gum/Mtpsa/2009_15/Sokur.pdf
31. Сорока Г.І. Організація виховної роботи : планування, аналіз, методичне забезпечення. Х.: Вид. група «Основа», 2005. 128 с.
32. Соціологія: словник термінів і понять. за заг. ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А. К.: Кондор, 2006. 372 с
33. Сутність організації відпочинку, дозвілля і розваг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/11540510/turizm/organizatsiya_vidpochinku_dozvillya_rozvag
34. Теремко С. Соціологія вільного часу. К.: Лібра, 2001. 320 с.

35. Трутеня А. В. Студенти університетів наук про життя та навколишнє середовище як особлива соціальна група молоді // *Педагогічний альманах*, 2018. Випуск 37. С.245-252.
36. Філімонов С. Аналіз понять «дозвілля» в сучасній науковій літературі // *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 121(II). С. 190-194
37. Щерба Г.І. Сучасні особливості організації дозвілля і відпочинку молоді в Україні: соціологічний аспект // *Наукові праці Донецького нац. техн. ун-ту. Сер.: Педагогіка, психологія і соціологія*, 2009. Вип. 3 (145). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Npdntu_pps/2009_3/sherba.pdf
38. Яременко, Н.В. Дозвіллезнавство: навчальний посібник. Фастів: Поліфаст, 2007. 480 с.

ДОДАТКИ

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Бурмістрова Аліна Олександрівна
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статеву чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не заливати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символики університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

04.03.2020
(дата)

Аліна
(підпис)

Аліна Бурмістрова
(ім'я, прізвище)